

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Организация и управление производството“ (селско стопанство и отрасли)

Автор на дисертационния труд: *КУШТРИМ ЕМРУШ КАМИЛИ*
докторант задочна подготовка към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: **ПОВИЩАВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА ОТ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОДАЖБИТЕ НА АГРАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В АЛБАНИЯ**

Изготвил становището: проф. д-р **Стела Тодорова** – АУ, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионални направления: Икономика, Администрация и управление; научни специалности: Икономика и управление на производството (селско стопанство), Народно стопанство.
определена за член на научното жури със заповед № РД-16-985/ 7.10.2022 год. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема

Радикалната промяна в икономическите условия в Албания по време на прехода към европейска пазарна икономика доведе до това, че предприятията в страната са изправени пред необходимостта самостоятелно да осигуряват не само производството, но и продажбата на своите продукти. В условията на намалено платежоспособно търсене и възникващата конкуренция с вносни стоки, проблемът с продажбите придобива първостепенно значение. Предприятията са изправени пред отсъстващия преди това проблем с възникването на лоши дългове, забавянето на получаването на плащания от купувачите на продукти също, което води до финансови загуби за предприятието и намаляват печалбата на предприятието.

С оглед гореизложеното смятам, че избраната тема от докторанта е изключително актуална.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване

Целта на работата е да се обоснове теоретично и разработи подход за планиране на условията за продажба на селскостопански продукти за постигане на максимална ефективност на предприятието в условията на преходна икономика.

Постигането на целта е свързано с решаването на редица изследователски задачи:

- да се разгледат промените в икономическите условия, настъпили в албанската икономика през годините на реформи и да се идентифицира тяхното въздействие върху маркетинговите дейности на селскостопанските предприятия;
- да се проучи мащабът на използването на търговско кредитиране в местната индустрия като цяло и в селскостопанската индустрия в частност;
- да се обобщи вътрешния и чуждестранния опит в управлението на процеса на разплащане с купувачите на продукти с помощта на методи на математическо моделиране;
- да се изследва процеса на разработване на кредитна политика за промишлено аграрно предприятие;
- да се предложи методология за управление на парични и бартерни потоци в селскостопанско предприятие в условията на съвременната албанска икономика;
- да се разработят математически модели, които позволяват процеса на планиране на условията за продажба на продукти, избор на оптимален план за доставка на продукти до потребителите и прогнозиране на парични потоци и бартерни доставки за изпратени продукти.

Обект на изследването са големи и средни предприятия от земеделския сектор в Албания. Предмет на изследване е процесът на планиране на условията за продажба на продукти в предприятието на селскостопанския отрасъл.

Анализите и заключенията, изведени в работата се основават на теоретичното проучване на местната и чуждестранна икономическа литература, тематични материали от периодични издания, както и материали, получени в процеса на практическата работа на автора в селскостопански предприятия в Албания.

В хода на изследването са използвани данни от финансовите отчети на селскостопански предприятия (OJSC Likinskaya Manufaktura, CJSC Tirotex, CJSC Тирана Weaving and Finish Plant, OJSC Agricultural Firm).

Други методи, които докторантът използва са икономико-математическите методи (линейно програмиране, симулация). Оптимизацията и симулационните изчисления, както и обработката на резултатите са извършени с помощта на специално разработени програми на езика за алгоритмично програмиране Visual Basic for Applications (VBA) в средата на софтуерния пакет Microsoft Excel.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати

Предоставеният ми за становище дисертационен труд е в обем от 126 страници и

включва увод, три основни глави, изводи, заключение, списък на използвана литература с 114 заглавия.. Изследването е много добре онагледено с таблици, схеми, фигури и съответни приложения.

4. Обсъждане на резултатите и използваната литература

Първа глава „Нови явления в търговската дейност на земеделските предприятия в Албания по време на прехода към пазарна икономика“ “ е посветена на анализа на промените, настъпили в продажбената дейност на земеделските предприятия в Албания по време на прехода към пазарна икономика. Направен е анализ на научните публикации и се прави заключението, че в момента местните аграрни предприятия са принудени да обръщат много повече внимание на дейностите по продажбите, тъй като системата за търговия на едро не е достатъчно развита. Разгледани са и класифицирани различни форми на непарични плащания. Оценен е мащабът на тяхното влияние върху албанската икономика и върху селскостопанската индустрия в частност. Анализирани са особеностите на проявлението на кризата на неплащанията в земеделския бранш. Разгледан е въпросът за влиянието на методите за снабдяване на предприятието с ресурси върху спецификата на маркетинговата му дейност и процеса на разплащане с купувачите на продукти.

Във **втората глава** „Управление на процеса на планиране на продажбата на продукти в аграрното предприятие“ е разгледан процесът на разплащане с купувачите на продукти, неговото място в търговската политика на предприятието и връзката му с другите елементи на продажбите. Анализирани са мащабът на използването на търговския кредит при продажбата на аграрни продукти като е подчертана необходимостта от значително увеличаване на неговия дял по време на прехода от планова икономика към пазарна икономика. Анализирани са работата на местни и чуждестранни учени по този проблем, като се прави заключение за недостатъчното развитие в тази посока, както и липсата на подходящи методи и математически модели, които позволяват на предприятията да планират процеса на получаване на плащания от купувачите при албанските условия.

Предлага се методология, която позволява ефективно да се управляват паричните и бартерните потоци за продажба на продукти в контекста на разпространението на бартера в населените места.

В третата глава „Използване на математически модели за планиране на условията за продажба на селскостопански продукти“ се предлагат математически модели, които позволяват оптимизиране на процеса на вземане на решения относно кредитната и сконтова политика.

Предложеният математически модел за избор на оптимална опция за доставка на продукти до различни потребители позволява да се увеличат максимално паричните и бартерните потоци за продажба на продукти. За да се осигури сравнимостта на паричните и бартерните приходи, се предлага методологичен подход, с помощта на който бартерните транзакции се свеждат до парични средства,

което позволява да се вземат предвид допълнителните разходи, произтичащи от използването на бартерни трансакции.

Симулационният модел на паричните и бартерните потоци за продажба на продукти позволява оценка на най-вероятния обем на входящите парични средства и други ресурси за продукти, изпратени до клиентите.

Заключението на дисертационния труд обобщава основните изводи от получените резултати при изследването и анализа на поставения проблем и прави ценни препоръки за разрешаване на голяма част от възникващите проблеми.

Общата оценка, която правя на дисертационния труд е следната: използваната литература от докторанта съответства на изследването, авторите са цитирани точно и коректно, напълно са решени поставените цели и задачи залегнали в дисертационния труд. Стилът е научен и разбираем.

5. Приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд притежава доказателства за научни и научно-приложни приноси, представени като виждания и решения по проблема на който е посветена дисертацията. Посочените в автореферата научни и научно-приложни приноси отговарят на действителните приносни моменти в дисертацията.

Разработена е методология за управление на паричните и бартерните потоци за продажба на продукцията на земеделско предприятие в икономика в преход;

1. Предлага се математически модел, който използва метода на линейното програмиране и позволява да се получи оптимален план за доставка на селскостопански продукти въз основа на анализа на условията на заявления от потенциални потребители;
2. Предложен е симулационен математически модел, който позволява да се предвиди получаването на средства от потребителите за изпратени продукти.
3. Разработена е информационна и софтуерна поддръжка на предложените математически модели;
4. Формулирани са препоръки за различните възможности на използване на разработените математически модели при планиране на процеса на взаимни разплащания с потребителите на селскостопански продукти.

6. Критични бележки и въпроси

Работата на докторант Куштрим Емруш Камили представлява едно завършено научно и приложно изследване поради което аз нямам критични забележки. Имам препоръка докторантът след защита на дисертацията да продължи и разшири своята работа, насочена към изследване на актуалните за страната проблеми.

7. Публикувани статии

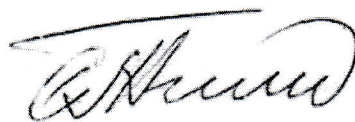
Докторантът, съгласно представената справка, има 5 публикации (3 самостоятелни), които са свързани с темата на дисертационния труд. Те са доказателство, че някои от изследваните в дисертацията проблеми са получили научно признание.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторанта, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти и разработени модели, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Куштрим Емруш Камили образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност *Организация и управление на производството*.

Дата: 28.10.2022
гр. Пловдив

Разработил:
(проф. д-р С. Годорова)